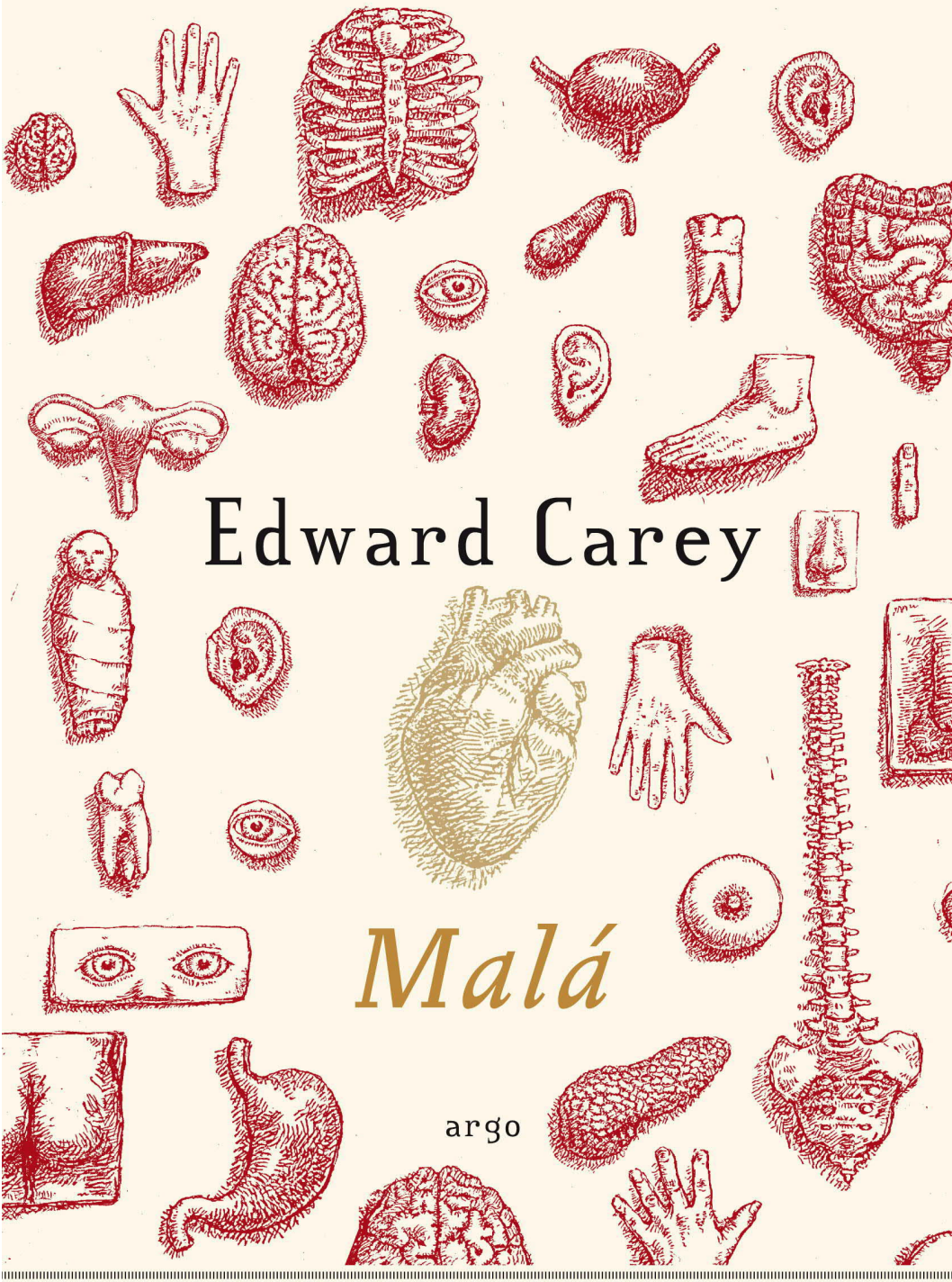
Senzační životní příběh Madame Tussaudové!

Edward Carey

Malá

argo

Malá

Edward Carey

Malá

přeložila Alena Snelling

argo

Kromobyčejný život a historická dobrodružství
služebné jménem

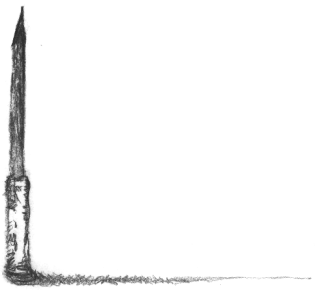
MALÁ,

jež procestovala tři země, přišla o rodiče, přišla o děti, střetla se s opičími duchy, krejčovskými pannami, dřevěnými panenkami, umělými lidmi, jedním králem, dvěma princeznami, sedmi lékaři, ale i s mužem, jenž prošel křížem krážem celou Paříž, mužem s tělem všech figurín a jeho matkou magnátkou, jakož i s mužem, jenž sbíral vrahy. Setkala se též se známými filozofy, s hrdiny i netvory, s každým, kdo něco znamenal, s klany i jejich sídly – jedním větším než druhým. Navštívila historicky významná místa, slavné lidi i ty obyčejné, prožila vzestupy i pády, lásku i nenávist, na vlastní oči spatřila, jak jsou zabíjeni nevinní, jak lidé vraždí,
viděla lidská těla rozebraná
na kusy i ulice zbrocené krví. Zažila
bídu, vězení i manželství. Přišla o vše, leč
naučila se, jak si vzpomínku uchovat
a už ji nepustit i jak dennodenně
vystavovat všemožné pohromy
a zmocnit se dějin.
To vše vlastní
rukou se-
psala.

TÉŽ

nakreslila.

Tuhou, uhlem a černou křídou.

Vyobrazení její tužky

Little
Czech edition © Argo, 2021
Copyright © Edward Carey 2016
(first published by Aardvark Bureau in the United Kingdom)
Translation © Alena Snelling, 2021
Cover design © Edward Carey, Pavel Růt, 2021

ISBN 978-80-257-3538-1 (váz.)
ISBN 978-80-257-3688-3 (e-kniha)

Pro Elizabeth

DŘÍVE

1761–1767

VESNIČKA

Od narození
do mých šesti let

KAPITOLA PRVNÍ

V níž se narodím a v níž popisuji matku i otce

V roce, kdy pětiletý Wolfgang Amadeus Mozart složil *Menuet pro cembalo*, v témže roce, kdy Britové dobyli Puduččéri v Indii – do té doby francouzskou državu – přesně v témže roce, kdy poprvé vyšly noty k ukolébavce „Třpyť se, třpyť se, hvězdičko", ve stejném roce – tedy v roce 1761 –, kdy pařížskými salony zněly příběhy o netvorech na zámcích, o mužích s modrými vousy i líbezných dívkách, které se ne a ne probrat ze spánku, o kocourech v botách, skleněných střevíčcích, chocholatých novorozeňatech i princeznách zahalených do oslí kůže, kdy se v londýnských klubech debatovalo o korunovaci krále Jiřího III. a královny Šarloty – daleko od toho všeho, v malé vesničce v Alsasku, za přítomnosti růžolící porodní báby, dvou místních děveček a vystrašené matky, narodilo se jedno miminko, váhy i délky podprůměrné.

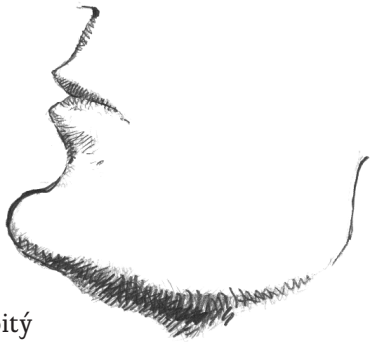
Ve spěchu pokřtěné nemluvně dostalo jméno Anne Marie Grosholtzová, ale říkali mi jen Marie. Zprvu jsem nebyla o moc větší než matčiny sepjaté ručky. Všichni si mysleli, že na tomto světě dlouho nepobudu, ale přežila jsem první noc. Navzdory všem předpovědím jsem žila dál a i týden nato oddychovala. Ani později mi srdíčko nepřestalo tlouct, pohov si nedalo ani po prvním měsíci. Byla jsem maličká, ale zarputilá.

Narodila jsem se, když bylo mé osamělé matce pouhých osmnáct let. Dcera místního faráře měřila sotva metr padesát. A ten farář, můj dědeček, který vinou neštovic ovdověl, byl velmi přísný muž – běs v černém, jenž svou dceru nespouštěl z dohledu. Po jeho smrti se matce změnil život. Začala se stýkat s lidmi – s vesničany, kteří ji chodili navštěvovat. Mezi nimi byl i jeden voják. A ten voják – mládenec, tedy spíš už starý mládenec, a to dost zasmušilý, viděl totiž

příliš mnoho hrůz a přišel o příliš mnoho přátel z řad vojáků – ten se do matky zahleděl. Říkal si, že by spolu mohli být šťastní, respektive smutní, ale spolu. Ona se jmenovala Anna-Maria Waltnerová, on Joseph Georg Grosholtz. Vzali se. Moji rodiče. A v nich láska a radost.

Matka měla velký nos – jako staré Římanky. Otec, alespoň tak jsem si to představovala, zase výraznou bradu, která mířila nahoru. Ta brada a ten nos, ty k sobě zjevně patřily. Otcova dovolenka ovšem brzy skončila, musel se vrátit na frontu. Matčin nos a otcova brada se znaly tři týdny.

Zrodila jsem se z lásky.

Láska, již k sobě otec s matkou chovali, se mi nadobro vtiskla do tváře. Příroda mě obdařila waltnerovským nosem i grosholtzovskou bradou. Jednotlivé rysy byly samy o sobě pozoruhodné a pěkně zvýrazňovaly osobitý charakter tváří té či oné rodiny. Své síly však spojovaly jaksi neobratně. Jako by na mém obličeji bylo ke spatření více, než by se slušelo. Každé dítě je jiné. Některým neuvěřitelně rychle narostou vlásky nebo se jim brzy prořežou zoubky. Jiné jsou celé pihovaté. Ovšem jsou i takové, které na svět přijdou tak bledé, že všichni žasnou nad jejich bělostnou nahotou. Já si svou cestu na svět proklestila nosem a bradou. Tehdy jsem samozřejmě nemohla tušit, jaká prazvláštní těla v životě spatřím, jaké velkolepé příbytky budu obývat, jaké hrůzné události mě zaskočí, a přesto se mi zdá, že můj nos s bradou již tenkrát něco tušily. Nos a brada, moje životní zbroj. Nos a brada, jací to společníci.

Dívky jako já do školy nechodily. Role učitele se tedy chopila matka. Vzdělávala mě skrze Boha. Učebnicí mi byla Bible. Když jsem ji zrovna

nepročítala, tahala jsem dříví, hledala chrastí po lese, myla talíře a prala oblečení, krájela zeleninu a nosila maso. Zametala jsem, uklízela a pořád něco dělala. Vždycky bylo něco na práci. Matka mě naučila pracovitosti. Když měla práci, byla šťastná. To ve chvílích prodlevy ji dohnal pocit nejistoty. Úspěšně jej zaháněla jinou činností. Pořád byla v pohybu a pohyb jí svědčil.

„Musíš přijít na to, co můžeš dělat. Vždycky se něco najde," říkávala. „Otec se ti jednou vrátí. Jen ať vidí, jaké má hodné a užitečné dítě."

„Ano, maminko, děkuju. Budu užitečná, co jen to půjde, vynasnažím se."

„Ty jsi mi ale tvoreček!"

„Tvoreček? Já?"

„Jistě, jsi můj malý tvoreček."

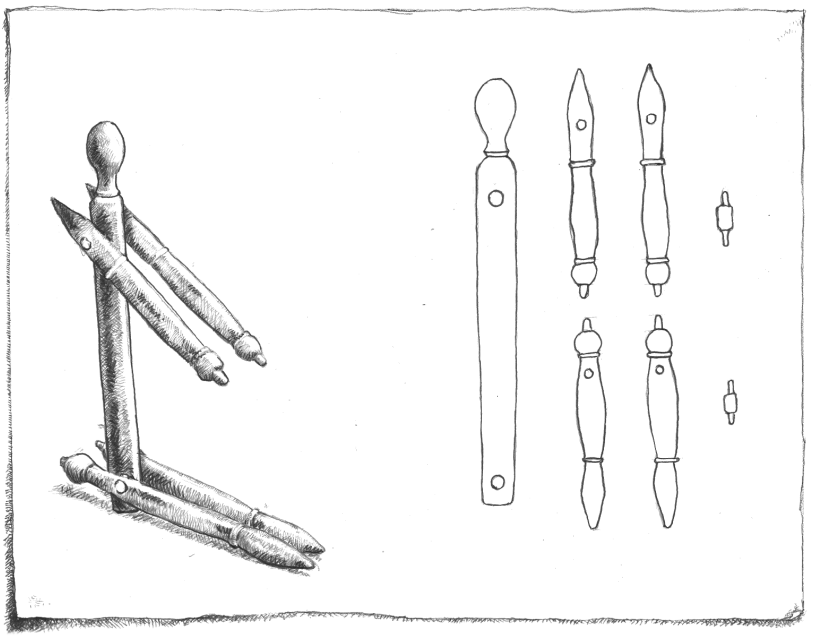

Vlasy mi matka česávala s nesmírnou vervou. Čas od času mě pohladila po tváři nebo poplácala po čepci. Kráska to asi nebyla, ale já ji tak vnímala. Pod okem měla malou pihu. Kéž bych si pamatovala její úsměv. Určitě ho taky měla.

Když mi bylo pět, dorostla jsem do výšky sousedovic starého psa. O něco později do výšky klik u dveří, za které jsem pak s oblibou brala. A ještě o něco později, a tím to skončilo, jsem dorostla ostatním tak na úroveň srdce. Vesničanky mě bedlivě pozorovaly a občas, když mě políbily, zaslechla jsem, jak brblají: „Ty si tedy budeš těžko hledat ženicha."

K pátým narozeninám mi moje milovaná matka dala panenku. Martu. Tak jsem ji pojmenovala. Důvěrně jsem znala její tělíčko, asi tak šestkrát menší než moje. Když jsem si s ní hrála, někdy hrubě, jindy zas s nebývalou něhou, dokonale jsem je poznala. Dostala jsem ji nahatou a bez obličeje. Byla ze sedmi dřevěných kolíků, které zhruba připomínaly lidskou postavu, když jste je správně poskládali. Mimo

matku byla Marta mým prvním důvěrným spojením se světem, byla se mnou pořád. A spolu jsme byly šťastny – matka, Marta a já.

KAPITOLA DRUHÁ

Rodina Grosholtzova

Během prvních let jsem otce neviděla. Vždycky se našel důvod, aby mu odložili dovolenku. Co mohl dělat? Pampeliškové chmýří létá, kam ho vítr zavane. My jsme ho sice neviděly, ale nikdy jsme na něj nezapomněly. Občas si mě matka vzala na klín, když seděla na stoličce u kamen, a vyprávěla mi o otci. S jakým potěšením jsem pronášela slovo „otec". Někdy, když matka zrovna nebyla nablízku, potajmu jsem říkala „otče" peci. Nebo židli, almaře, stromům. Ukláněla jsem se jim nebo je objímala, abych si nacvičila otcův příjezd. Otec byl na každém rohu – v kostele, ve chlévě. „Tvůj otec stával vždy vzpřímeně," říkávala matka. A určitě bychom ho tak stále v duchu viděly, kdyby se už nikdy nevrátil.

Jednoho dne se tak ale stalo. Můj opravdový otec byl nucen odejít do výslužby. Nebyl ovšem raněn v bitvě – toho roku se v Evropě žádné bitvy neodehrály – nýbrž na vojenské přehlídce. Tam totiž vystavovali i vadný kanon, poničený v bitvě u Freibergu v roce 1762. S opravami si asi příliš hlavu nedělali, jelikož jediný výstup tohoto porouchaného nástroje nadobro změnil můj život. To se jednou v neděli konal pochod vojsk – pro tento kanon poslední. Chtěli z něj k poctě vystřelit. Ovšem kanon byl strašně zanesený, začal do širokého oblouku chrlit síru, uhlí, salnytr a kousky nažhaveného kovu. Otec se ocitl uvnitř tohoto oblouku, pročež mu bylo konečně dovoleno odejít domů.

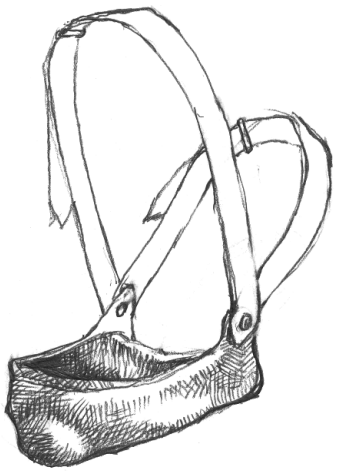
Matka byla celá bez sebe strachem i radostí. „Otec se ti chystá domů! A brzy se uzdraví, cítím to v kostech. Tvůj otec, Marie!"

Muž, jenž se vrátil k nám domů, dorazil vsedě. Otec, jenž přijel domů, byl otec na vozíku. Jeho žluté oči slzely. V ženě, jež před ním

stála, manželku nerozpoznaly. I když se tato manželka roztřásla a zaúpěla, dál strnule zíraly. Na hlavě neměl ani vlásek. Výbuch z kanonu ho skalpoval. Ze všeho nejvíc jsem ale při pohledu na tento nebohý uzlík na vozíčku postrádala mandibulu, největší kost v lidském obličeji, jinak známou jako dolní čelist.

Tady a teď se musím k něčemu doznat. Byla jsem to já, kdo mou bradu přiřkl otci. Kde by se vzalo něco tak hrdého a hrubého? Nikdy jsem otce neviděla, a právě proto jsem toužila mít na sobě nějaký jeho cejch. Každý den jsem si tak mohla být jistá, že jsem jeho a on je můj. Mé rané dětství už je tak vzdálené a ostatní účinkující již jeviště opustili, a tak nyní sotva mohu s jistotou říct, zdali jsem svou bradu prohlásila za otcovu po jeho návratu, v nějakém záchvatu touhy, nebo zdali jsem tomu věřila odjakživa. Její nepřítomnost mě ovšem uhranula. Toužila jsem pochopit muže, jenž byl mým trpícím otcem, v celé jeho kráse. Přála jsem si ho vidět vcelku. Pohrávala jsem si s myšlenkou, že právě můj obličej by mohl vyplnit prázdné místo na jeho podobizně, protože ta, na kterou mi padl pohled, byla příliš nešťastná, zničená.

S otcovým příjezdem jsem však zahlédla záblesk budoucnosti, otevřelo se malé okénko a vábilo mě k sobě.

Onen muž na vozíčku sice přišel o dolní čelist, ale namísto ní získal stříbrný nástavec, vytvarovaný tak, aby připomínal nejspodnější část velmi průměrné lidské tváře. Vytvarovaný podle formy, z čehož se dá usuzovat, že několik desítek nešťastníků nosilo tutéž stříbrnou bradu, jež se otci leskla na obličeji. Stříbrná destička se dala sejmout. Otec nám přijel ve dvou kusech, které šlo jednoduše přidělat k sobě.